

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilno avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljave je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . 10.— K
pol leta 5.—
četrt leta 2.50—
posamezna številka po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpisne službe je plačati po 20 h za peti-vrsto. Biloge poleg pošilnine 15 K.

Za oznanija je plačati od enostolpne peti-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h

. dvakrat . . . 12
. trikrat . . . 10
za nadaljna vrvičenja od peti-vrste po 8 h.
Oznaniha sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste pošilnine

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovarisa“ izide dne 4. maja 1916.

Zavezinim društvom.

Ob koncu meseca julija 1914, ko je vzplamtel vojni vihar, je skoro popolnoma prenehalo društveno delovanje. Zaveza rešuje samo najvažnejše in najnujnejše zadeve; nekatera Zavezina društva se shajajo le redkoma k zborovanjem, druga pa so popolnoma ustavila svoje delovanje.

Stari, neistiniti izrek: „Inter arma silent muse“ nam ne sme biti v potuho, ne sme nas zazibati v brezdelje. Glede na vojno samo, ne glede na šolstvo in ne glede na naše stanovske interese, bi se morali večkrat shajati na zborovanja. Tu naj se posvetuje in ukrepa Zavezino učiteljstvo, kako naj v ljubeznivi in dejanjem služi vsemu in vsakemu, kdorkoli in karkoli deluje v prosep zmagovite vojne, v tolažbo in podporo žalostnim in obupajočim, ostavljenim in trpečim. Na takih zborovanjih bi se izprožil marsikateri dober nasvet, kako pomagati in podpirati one, ki se bore za dom, cesarja, ki se bore za nas vse.

Vnemar tudi ne smemo puščati svoje organizacije. Sveta dolžnost društvenih odborov je, da drže člane skupaj, da ne odpadajo in ne začno tavati kot izgubljene ovce vsak po svoji poti. Mladim učiteljem, posebno začetnikom, ki pridejo v okraj, naj gredo društveni odbori na roko, vabijo naj jih v svojo sredo, pomagajo z besedo in dejanjem v njih težavnem položju.

Društveni odborniki naj tudi sedaj v teh hudih časih resno in vestno izvršujejo svoje funkcije tako v svojem delokrogu, kakor nasproti Zavezi.

Tovariše predsednike Zavezinih društev nujno prosimo, da nam pošljejo v 14 dneh popolen imenik svojih članov; tovariši blagajniki pa članarino za l. 1915, pa tudi za l. 1914, kateri so še na dolgu.

Zavezino vodstvo prosi dalje, da blagovolijo tovariši tajniki sestaviti kratko

poročilo o delovanju svojih društev od začetka vojne, t. j. od 26. julija 1914 do sedaj, ter ga odposlati z imenikom društvenih članov podpisane predsedništvu.

Tovariši predsedniki naj imajo v popolni evidenci vse učitelje vojake, ne le onih, ki so v naši organizaciji, sploh vse učitelje vojake v okraju, da sestavi Zaveza ob koncu vojne natančno statistiko. Predsedništvo Zaveze bo poslalo ob svojem času Zavezinim društvom v tem smislu sestavljen obrazec v izpolnitev.

Nobeno društvo ne sme zaspati in razpasti med vojno vihar. Veliko odgovornost imajo v tem pogledu društveni odbori. One, ki ne store svoje dolžnosti, bo klicalo na odgovor slovensko učiteljstvo. Zato glejte, da ne trpi škode učiteljska stvar!

Vodstvo Zaveze avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Opomba: Ta okrožnica se je razposlala vsem Zavezinim društvom.

Pot k življenju.

V simpatično pisanem članku nas je informiral tov. Ivan Segar v 6. letošnji številki „Učiteljskega Tovarisa“ o snovanju Srednjeevropske učiteljske zveze. Idejo pozdravljamo z veseljem, zakaj če se oživotvori, pridobi s tem šolstvo in z njim narod. „Strnemo naj se v skupno delo za Srednjo Evropo posamezni stanovci te zemlje“, pravi Neumann v svoji knjigi „Mitteleuropa“, ker je treba, da najde vsa Srednja Evropa skupno atmosfero. — Na to delo je pozval berlinski učitelj Röhl tudi učiteljstvo, ki naj sestavi v to svrhu vzajemni odbor; „Tovariš“ je na istem mestu tudi že poročal o nalogi tega odbora, da skupno življenje srednjeevropskega prebivalstva s poukom in poučevanjem ljudstva zbuja in krepi in medsebojno razmerje društev čvrsteje zveže.“

Čitali smo to zahtevo, naš pogled pa je bil obrnjen na dom. Kako naj vstopi slovensko učiteljstvo, znabiti, med najbolj maloštevilnimi, v sveti prostor enotnosti, posvečen po velikonarodnih zastopnikih, samo razdvojeno? Kako naj zastopa šolskonarodno svojo idejo, če se ne združi zanj doma? Zato razvijamo najprej lastni prapor s programom,

ki se moramo v njem združiti vsi: Skupno v vseh stanovskih, skupno v vseh narodnih vprašanjih!

Mnogo jih je med nami, ki jim misel ni nova, zakaj marsikoga je poučil veliki čas, da so na svetu velike ideje, ter da se te razlikujejo od domačega prepira med Slomškarji in Zavezarji; zato nam je tudi laže govoriti. Vojna je zabrisala nekatero nasprotstvo, in marsikatera ost je izgubila na ostrini ali se je skrhalo docela, in če ostane to dejstvo trajno, smo pristaši obeh učiteljskih strank že na več kot na pol pota — učiteljske enote.

Vseeno je pri koraku, ki ga napravljamo, treba, da se ozremo na stališča in pojme, ki so nas ločili kot principi; laže se tako razgovorimo!

Osnova, na kateri je zgrajena Slomškova Zveza, je odločno poudarjanje krščansko-katoliškega prepričanja; ona, na kateri stoji Zaveza, narodnega, naprednega in demokratskega prepričanja. Ker pa sta prevzeli ti učiteljski združenji svoji osnovni prepričanja od dveh slovenskih političnih strank, sta se priklopili — in ne bojimo se izreči — da tudi udinjali tema strankama, sprejeli sta njun program za lastnega. Tako pa sta se oddaljili od svojega pravega stališča: stališča učiteljskega stanovskega združenja; od stališča, ki je za učiteljstvo edino pravo in edino potrebno.

Vsaj to spoznanje ni novo, da učiteljstvo kot tako nima ničesar iskati v strankah, ki sta si pridedili svetovno prepričanje za politično. V obojih vrstah jih je bilo mnogo že pred vojno, ko so se pripravljali na to, da dvignejo klic po stanovski slogi, ki nam velevala, da moramo vsi biti učitelji in v prvi vrsti le učitelji in da bodi naša združitev posvečena s programičnim stanovskim delom, da bodi vse to stanovsko delo eno in edino: narodova izobrazba in zunanje stališče učiteljstva. In prvo prej! Če je bil doslej delokrog stanovske organizacije — ki je bila pač brez politične primesi — odmerjen v stanovski nadaljni izobrazbi, v izboljšanju gmetnega in družabnega stanja itd., se mora razširiti ta krog zaradi razmer v delo z altruističkim smotrom preko samih stanovskih interesov na blaginjo mladine in s to narodove blaginje. Ta delokrog pa izključuje sam po sebi vsako politično delovanje stanovske organizacije in vsako politično svetovno naziranje sploh. Da ne bo

nesporazumljen, še pripišimo: stanovske organizacije kot take — za politično mišljenje posameznikov pa ne sme biti stanovska organizacija nikdar odgovorna, niti ne sme nanje karkoli vplivati!

Sicer pa je na našem takozvanem političnem obzorju potihnil med vojno vihar in viharček, in ni ga med nami, ki bi trdil, da se je zgodilo to v škodo. Korist miru v bodočnosti ne more izostati, zakaj nemogoče je, da bi tisto malenkostno — trdimo lahko celo, da največkrat osebno — orožje nastopilo zopet ter bi se sukali rapirji in rapirčki v malenkostnih postranskih prepričkih, ko živi gotovo v nas vseh skupna želja po napredku in blaginji našega naroda.

Nismo optimisti, ki bi pričakovali, da proži doseđani takozvani politični nasprotnik že na prvi klic roko svojemu nasprotniku, a naš namen je dosežen, če se zbudi v mnogem srcu želja po skupnem stanovskem delovanju, ki nam je bilo najpotrebnejše vedno, ki pa doseže v najkrajšem času višino kategoričnega imperativa. Brezdvomno je namreč, da nas čakajo tudi na šolskem polju reformatorične naloge, ki jih bodo morali reševati narodni zastopniki roko v roki ravno s slovenskim učiteljstvom, ki je poklicano v to v prvi vrsti. In za to nalogo se moramo združiti, če nočemo, da se rešujejo šolska vprašanja preko tega najodličnejšega faktorja. Niti taki optimisti nismo, ki bi upali, da očisti sedanji grozopolni čas svet demagogov; zato je tembolj skupna naloga učiteljstva, da odpira ljudstvu oči ter ga vodi v šolskem vprašanju do tega, da bo zahtevalo samo brez vsakega vplivanja od katerekoli strani in brez vsakega suflerstva rešitev lastne narodne šole tako, kakor se samo prepriča o njegovi potrebi za bodočnost. Ne na „danes“, na „jutri“ bomo zrlji z njim, zakaj „danes“ je vedno le čas osebnega egoizma.

Če pa zamudi učiteljstvo svojo nalogo tukaj, potem je zamudilo ugotovitev svojega stališča za dolgo, dolgo dobo.

Ta naloga, ki nas čaka, in ta njena posledica pač ni majhna; zato je tem nujnejše, da povprašamo najprej pri sebi: Ali se bomo upali vzeti njeno proizvedbo v roke razcepljeni in po razkolu slabotni? Ali ne kaže to naše cepljenje od celote, da nam nedostaje sploh čut medsebojnosti, smisel organizacije? Ali se bomo drznili

LISTEK

Fran Erjavc:

Pisma.

I.

Kiralyhida, 30. marca 1916.

Dragi tovariši!

Prosiš me, naj Ti natančneje opišem svoje robinzonade, in mi očitaš obenem, da sem se odtujil Tebi in tovarišem. To nikakor ni istina! Opazil sem obratno dejstvo, da je bila vez med menoj in domovino tem trdnjša in silnejša, čim dalje sem bil v tujini. Valovi usode so me zanašali po došlej neugnanih pokrajinah, nabral sem toliko novih vtiskov, da so oči že skoro utrujene, in želim si z vsjo močjo svojega srca zopet nazaj v svoje ljubljene Brkine. Sicer pa o vsem tem drugič!

Zanimivo je, da iz daljave človek ne hote opazuje vse dogodke in vse življenje v domovini s silno kritičnim očesom in vedno nehote primerja s tujino. Dovoli, da

Ti v naslednjem opišem nekoliko takih opazovanj v urah samote.

Veliki in silni so dnevi, v katerih živimo, tako veliki, da niti približno ne moremo pojmiti njih globine ter razumeti njih pomena; toliko manj moremo še pregledati vpliv, ki ga bodo imeli na bodoči razvoj človeštva in njegove kulture. Kakor opijanjeni hodimo okrog, vse se vrti človeku pred očmi, dogodki in perspektive, strah in upanje — vse se spaja v en sam nerazumljiv kaos. Tam zunaj se pa s krvavimi črkami in strašno ledenostjo dalje piše zgodovina in se s strojnimi puškami trdo začrtava usoda narodom.

Kako navdušeni smo nekoč prisegali na te in one devize, kako prepričani smo zastopali nekoč nezmotljivost in edino zveličavnost teh in onih načel. Danes? Ej, tam na brezkončnih ruskih stepah, v sivem skalovju tirolskem in v lepi Goriški postavljajo dogodki naše teorije na glavo. Naši programi obledeljavajo, nekateri postajajo celo smešni. Že danes je vsakemu jasno, da ne bo treba povsem nove orientacije samo vsemu človeštvu, ampak vsakemu posamezniku; ne samo v politiki, ampak v vseh posameznih disciplinah. Tozadveni znaki se že pojavljajo, vedno pogosteje celo. Sicer

so vsi ti glasovi še več ali manj otroške kretnje, a dobro se vidi iz njih vendar, da vse instinktivno čuti bodočo radikalno reorganizacijo vsega notranjega in vnanjega življenja. Prav na vsakem polju se opaža to, tudi v šolstvu.

Pred kratkim sem čital v nekem dujnaskem listu nekaj načrt bodoče šolske reforme. Člankar izvaja nekako to-le:

Vojna je pokazala, da zavzame v uri sile in stiske duševno in telesno močnejša individualnost nehote mesto voditelja mas. Vkljub vsem naukom enakopravnosti mora tedaj duševno in telesno močnejši uživati neko prednost. Pokazalo se je, da se ljudje močno razlikujejo med seboj in na vsakem mogočem polju vidimo nastop mož, ki so si priborili mesto nekakega voditelja le zaradi moči svoje osebnosti. V navadnih razmerah bi izginiti neopaženi. Iz tega se učimo, da bi bilo za domovino odločilne važnosti, da bi se že v navadnih razmerah postavilo vsakega moža res namesto, ki sodi nanje po svojih talentih. Doslej smo to še ovirali, oziroma smo imeli vse premalo smisla za razvijajoče se talente. Med ogromne množine dokazov naj le omenimo, da je izumitelj iznajditelj ladjinega vijaka živel in umrl nerazumljen kot — gozdarski uradnik.

To se mora v bodoče vsekakor prepričiti, in to je glavna naloga vzgoje in šole. V današnjem šolskem sistemu pa tega ni mogoče, zato se mora ta povsem reorganizirati. Vodilna ideja pri reorganizaciji šolstva mora biti ta, da se bo dala prilika talentom, da se razvijajo v svoji smeri in bodo lahko pozneje izrabili svoje zmožnosti na tistem polju, kamor ga kliče priroda. V današnjem prenapolnjenem razredu učitelj nikakor ne more odkriti in pospeševati raznih talentov, zato se mora zmanjšati število učencev posameznega učitelja na kvečjem 40. Ker je splošna šolska obveznost predpogoj, bo treba zato odpreti ogromno novih razredov in zidati nove šole, in to v vsaki vasi, ki ima le 30—40 šoloobveznih otrok. To pa zmora le država in še ta bi težko dobila potrebnih sredstev. Jasno je, da se bo po vojni monopoliziralo mnogo živil, zavarovanje i. t. d. Ta monopolizacija bo zahtevala ogromno uradnikov vsepovsod in potrebnih uradnih lokalov, in ti dve vprašanji bi že rešila učitelj in šola. V manjših krajih bi v šoli močno razbremenjeni učitelj lahko opravljal obenem posle monopolnega uradnika, in s tem bi se tudi njegovi dohodki primerno povečali, ne da bi bilo treba direktno povišati učiteljske plače. Tudi učne

pospeti do poizkušnje organiziranja narodovega, neorganizirani sami, sami brez discipline? Vprašanja so težka, a še težji so nanja odgovori, zakaj vsi so negativni in z negativnostjo pričajo o resnici.

Tukaj pa niti ne mislimo samo na ljudskošolsko učiteljstvo. En narod mora imeti enotno šolstvo — ta klic je postal v svetu tako glasen, da bodo morali slišati in pretresovati njegovo vsebino merodajni faktorji, zlasti, ker prinese čas miru s seboj tudi še kopico narodno političkih in narodno-gospodarskih vprašanj, ki bodo morala jemati v svojem programu v poštev tudi vse narodno šolstvo. In pogled v to bodoče delo nam odpira pri načrtu združenja narodnega učiteljstva še obsežnejše obzorje, zahteva pa tudi nujno rešitev složnega stanovskega dela ne le pri ljudskošolskem, marveč pri vsem sloveskem učiteljstvu. Ena in enotna mora biti zveza dosedanjih nasprotujočih si glavnih zvez ljudskošolskega slovenskega učiteljstva z društvom srednješolskih slovenskih učiteljev. Ta korak je prvi in najnужnejši, če nečemo, da govori bodoča kulturna zgodovina našega naroda, da je našel veliki čas — majhne ljudi!

Drugi korak prihaja za tem. Tudi o njem že smemo in moramo govoriti danes, v času zvezavanja in združevanja narodov, in ne smemo se plašiti pred ponovitvijo zahteve, ki jo je sprejela Zaveza že v svoj naslov, ko je imenovala samo sebe Zavezo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva. Dozdaj je bil ta naslov le na papirju, v resnici pa so bila združena v Zavezi le slovenska napredna kranjska, primorska in štajerska učiteljska društva — a ni bilo ne enega drugega jugoslovanskega. Pri današnjem stanju bi zastopale v Srednjeevropski učiteljski zvezi avstrijsko jugoslovansko učiteljstvo sledeče zveze: Slomškova Zveza in Zaveza Slovence, Narodna Prosvjeta v Pulju istrske Hrvate, Dalmatincev nihče. Nato prideta pred osrednji odbor kot jugoslovanski učiteljski zvezi v monarhiji še Savez hrv. učiteljskih društev v Zagrebu in Savez učiteljskih društev Bosne i Hercegovine v Sarajevu ter še katera učiteljska zveza: samo raztrgane manjše frakcije, namesto ene in enotne zaveze jugoslovanskih učiteljskih društev v monarhiji!

Program podpiramo z Naumannovim izvajanjem: „Od oblasti se mora pri tem le zahtevati, da ne ovirajo ter da odstanijo zabranjujoče zakonite določbe društvenopravnega in podobnega značaja. Narodi sami morajo hoteti priti drug k drugemu v svoji delovni organizaciji.“

Za spoznanje te resnice je moral priti nad nas težak čas, a v upanju, da ne prenašamo njegovih težkoč zaman, in da niso zaman vse naše težke žrtve, smo napravili lahkega srca s temi vrsticami korak nasproti stanovskemu vstajenju. Delo pa mora priti

ure bi se lahko pomnožile pri tako malem številu učencev. Država bi po svojih organih nadzorovala ves ta ustroj. Tako ljudska šola.

Glavna napaka današnje srednje šole je, da si mora že desetletni otrok izbrati več ali manj bodoči poklic, oziroma mu ga določijo starši. To bi se preprečilo na ta način, da se osnuje iz današnjih nižjih razredov sred. šole petletni zavod, ki bi podajal mladini neko enotno in zaključeno splošno naobrazbo. Ta bi ga usposabljal za vstop v akademije, pa tudi v praktično življenje. Iz današnjih višjih razredov srednje šole bi se pa organizirale nekake akademije, ki bi tvorile prehod v visoko šolo. Šele te akademije naj bi se ločile po strokah, in šele sedaj naj bi bila dana mladincu prilika, da si izbere svoj bodoči poklic. Razdelile bi se te akademije v latinski, matematični, umetniški, trgovski in kmetijski tečaj, a omogočati bi se moral tudi prestop iz enega tečaja v drugi tečaj. Te akademije naj bi zopet dajale enotno in zaključeno tozadevno strokovno znanje in pripravile mladence za takojšnji vstop v praktično življenje, oziroma mu podajale podlago za vstop v tem akademijam odgovarjajočo vrsto vseučilišča. Na ta način bi se talentje

za tem očiščenjem, in tedaj šele bomo pripravljene za vstop v Srednjeevropsko učiteljsko zvezo!

Pav. Fleré.

Opomba uredništva: Kar se tiče trditve tovariša člankarja, ki jo vsebuje njegov stavek: „Ker pa sta prevzeli ti učiteljski združenji svoji osnovni prepričanji od obeh slovenskih političkih strank, sta se priklopili — in ne bojimo se izreči — da, tudi udinjali tema strankama, sprejeli sta njun program za lastnega,“ moramo reči, da sloni ta trditev — vsaj z ozirom na našo Zavezo — na napačni podlagi, na zmoti. Zaveza ni jemala svojega osnovnega prepričanja od nobene političke stranke, torej ni se hotoma in namenoma priklopila in še stokrat manj udinjala katerikoli politički stranki, ergo tudi njenega programa ni sprejela za lastnega. To smo že velikokrat povedali v listu in na shodih, kjer je bilo celo oficijalno rečeno, da se kot stanovska organizacija ne smatramo za del nobene političke stranke, ker imamo vendar toliko stanovske zavednosti, da vemo, kaj smo in kaj nismo kot organizirani pripadniki učiteljskega stanu! In da bi se celo udinjala! Ne! — Tako osnovno prepričanje, kakor ga ima naša Zaveza, ga ima tudi češka Zaveza, ga ima tudi Deutsch-Österr. Lehrerbund, ima ga pa tudi Zveza slovenskega učiteljstva v Avstriji! Vse te organizacije pa so prevzele svoje osnovno prepričanje iz razumevanja stališča in nalog učiteljstva z ozirom na stan, šolo in narod. Tako je torej tudi našo Zavezo ustvarilo spoznanje, ki ima vidno obliko v nje pravilih, kakor jih je odobrila delegacija 1. 1912 v Celju: Namen Zaveze je: a) Združitev vsega jugoslovanskega učiteljstva po Dalmaciji, Goriškem, Istri, Koroškem, Kranjskem, Štajerskem in v Trstu; b) pospeševanje in bramba duševnih, gmočnih, moralnih in pravnih interesov učiteljstva in šolstva na narodni, napredni in demokratski podlagi. — A sredstva v dosegu tega namena so precizno izražena v § 3. Zaveznih pravil in v nje poslovnem redu, ki streme za smotrom, ki ga označuje tovariš člankar z besedami: narodova izobrazba in zunanje stališče učiteljstva! — Če imamo pred očmi to dejstvo, ne morejo imeti veljave člankarjeve besede — vsaj kar se naše Zaveze tiče — da bi se bili oddaljili od svojega naravnega stališča: stališča učiteljskega stanovskega združenja! — To se nam je zdelo potrebno opetovano poudariti, da ne bomo delali resnici krivice in da ne bomo sklepali in gradili dalje na napačnih premisah. Sicer smo pa uverjeni, da je to stranpoticno čislana tovariša Fleré pripisati le ognju navdušenja za stvar samo, ki jo tudi mi iskreno pozdravljamo! — Kdor pazno čita naš list, mora priznati, da vestno opazujemo zblíževanje in združevanje strank, ki se pa godi zunaj slovenskih mej. Ob vsaki taki priliki smo vprašali: Kaj pa Slovenci? — No, sedaj smo kot inteligentni sloj, ki mu gre vsaj del vodstva ljubljenskega naroda, med vsemi drugimi rekli prvo moško besedo, pripravljene — o tem smo prepričani — tudi na dejanje! Kak bo uspel — tega ne vemo. Ker poznamo ljudi, moramo reči tudi mi, da nismo optimisti. Veselilo nas bo, ako smo v zmoti. V vsakem slučaju in primeru pa smo storili svojo stanovsko in slovensko dolžnost!

Narocajte in širite naš list! — Pridobivajte mu novih naročnikov!

res razvijali po svojih zmožnostih in v svojih strokah, in s primernimi uredbami bi dosegli najvišji smoter res samo izbrani talentje in se pozneje brez posebnih bojov uveljavili v svojih strokah. Dolžnost države bi bila tudi, odstraniti posameznikom vse ovire v razvoju, n. pr. ubožstvo i. t. d.

Tako si torej misli naš člankar bodočo reformo šolstva. Precej genljiva je vsa stvar, časih uide človeku nehote celo ironičen smehljaj, a moj namen ni pripraviti se s podpisanim doktorjem. Podati sem Ti hotel samo povprečne vzorce, kako se izven Kranjske dan za dnem že rešuje šolsko vprašanje. Ne manjka seveda tudi globoko stvarnih razprav, posebno v Nemčiji obravnavajo vprašanje pogosto tudi že z vsvo resnostjo. Da vprašanje prihaja vedno bolj aktualno, se vidi tudi že iz tega, da tvori pogosto že predmet razpravam posameznih političkih strank.

Vojna.

GENERALNA PREGLEDOVANJA ČRNOVOJNIŠKIH LETNIKOV 1866—1897.

Z Dunja poročajo: Med 22. majem in 29. julijem se vršijo v totranski državni polovici generalna pregledovanja vseh dosedaj še nepotrjenih črnovojniških obvezancev, rojenih v letih 1866. do 1897. Za sposobne spoznani bodo vpoklicani pod orožje najbrž šele po žetvi.

TEDEN „RDEČEGA KRIŽA“ PO VSEJ AVSTRIJI OD 30. APRILA DO 7. MAJA 1916.

Avstrijska družba „Rdečega križa“ in vojno-pomožni urad ministrstva notranjih zadev priredita v času od 30. aprila do 7. maja l. l. po vseh mestih in krajih Avstrije teden Rdečega križa, glavni namen, da se prebivalstvo vse države na čim izdatnejši način opozori na delovanje avstrijskega Rdečega križa — tako osrednje družbe kakor njenih podružnic — in na potrebo ustanovitve mladinskih zavodov. Vsako naj po svojih močeh pospešuje akcijo za naše na bojišču ranjene ali obolele vojnike in njihove otroke. Pokroviteljstvo nad to prireditvijo, ki je ni bilo še slične po njenem obsegu, je prevzel Njega c. in kr. Visokost, generalni inšpektor prostovoljne sanitetne oskrbe, nadvojvoda Franc Salvator. Ministrstvo notranjih zadev je z odlokom z dne 18. marca dovolilo, prireditve tedna „Rdečega križa“, oziroma zbirko darov itd. Tekom dni od 30. aprila — nedelje — do 7. maja t. l. se bo apeliralo na celokupno prebivalstvo Avstrije, da pospešuje prizadevanja „Rdečega križa“ in mladinske oskrbe z darovi, s pristopom k članstvu pristojne podružnice ali delne organizacije „Rdečega križa“, s pridobivanjem članov, s kupovanjem oficijalnih znakov, ki se bodo prodajali tekom tedna, s kupovanjem spominskih listov „Rdečega križa“, z udeležbo na dobrotelnih prireditvah po gledališčih, koncertnih dvoranah, varietetih, kinematografih itd. Dve tretjini iznosa tekom tedna pripadeta „Rdečemu križu“, ena tretjina pa mladinski oskrbi. Ta tretjina ostane pri pristojni politički deželni oblasti obstoječemu vojno-pomožnemu uradu. — Dolgo trajanje vojne je imelo za posledico, da so se razmeroma bogata sredstva, ki so bila na razpolago avstrijski družbi „Rdečega križa“, njenim deželnim organizacijam in podružnicam kakor tudi vojno-pomožnemu uradu, izkazala za nezadostna, tembolj ker so tekom časa močno usihali tudi darovi. Teden „Rdečega križa“ naj predvsem to organizacijo finančno ojači, da bo lahko naprej vzdrževala neštivilne sanitetne naprave, ki so v etapnem ozemlju in v zaledju v toliko blagodat tisočim ranjenih in bolnih vojakov. Ta prireditve pa naj nadalje zbere tudi sredstva, ki bodo vojno-pomožnemu uradu ministrstva notranjih zadev omogočila ustanavljanje mladinskih zavetišč, da se deca naših na bojišču se nahajajočih ob odsotnosti očeta obvaruje ravno v sedanjih časih tolikokrat grozeče zanemarjenosti.

AVSTRIJSKA POLITIŠKA DRUŽBA.

Na Dunaju so akademični in gospodarski inteligenti ustanovili „Avstrijsko političsko družbo“. Dekan juridične fakultete, dvorni svetnik baron Wieser, je razvil sledeče misli: „Ime družbe čisto nedvoumno pove program. Dvigniti se hoče nad strankarsko razrvanost, ki je prišla nad nas zaradi narodnih bojov. Zmedenost v naših političkih razmerah je pri sovražnikih rodila vero, da je treba le rahlega sunka, in država se sesuje. Prišto je drugače. Narodi, katerih sinovi so neomajni kot naše gore izvršili

Z eno besedo: vkljub tako silnim dogodkom vsenaokrog se veseli tudi šolstvo še prav posebno splošne pozornosti. Na eni strani že pridno razpravljajo o bodoči šolski reformi, na drugi strani pa hočejo z odličnimi odredbami že sedaj začrtati bodočo smer šoli.

Na pozorišču je torej vprašanje, ki smo ob njem prav posebno interesirani baš mi, skoraj bi rekel, gre se za našo kožo. Človek upravičeno pričakuje, da se bo naše učiteljstvo prav pridno zanimalo za to lastno vprašanje ter izkušalo varovati interese šole, lastne in pa interese tovarišev, ki stojijo na bojišču. Upam, da mi boš pritrdil, da bi nikakor ne bilo v interesu šolstva in učiteljstva, če bi se to vprašanje rešilo brez in preko učiteljstva, in mi bi stali kar čez noč pred gotovim dejstvom in potem bi zopet vzdih in pretakali krokodilove solze leta in leta. Umestno bi bilo, če bi se vsaj tu in tam izprožila beseda o tem vprašanju ter bi se informiralo tovariše, kaj nameravajo s šolo in učiteljstvom. Referiralo naj bi se od časa do časa vsaj o raznih smereh načrtov bodoče šolske reforme, opozorilo o vplivu vojne na šolo in o vlogi, ki jo igra vprašanje že danes v javnosti.

svojo vojaško dolžnost, so se izkazali kot zvesti državni narodi. V miru ne bomo izgubili spoznanja vojne, da je država najvišja ljudska potreba, narodi se bodo izkazali kot zveste državne stranke. Avstrijskih Nemcev v tem, kar so v vojni storili za državo, ne prekosi noben drugi narod. V avstrijskem Nemcu je nemštvo in avstrijsko združeno nerazdružljivo; kakorjmu je nemščina materni jezik, tako mu je Avstrija domovina, zemlja njegovih očetov od prazacetkov avstrijske zgodovine, Avstrija mu je dežela, v kateri se čuti domovinsko združen z vsemi narodnimi plemeni, ki so dobre avstrijske volje in strogo odklanja samo one skupine, ki se ne dvoumno ne izjavijo za to državo. V nekem oziru pa ima program družbe nekaj posebnega na sebi, je namreč program posebnih slojev duševnega Dunaja. Ti sloji, ki imajo nalogo po visokih solah učiti mladeniče, povsod organizirati delavne može, voditi tehniko v vseh smereh, vladati in javnosti svetovati pri vsakem važnem delu, so zaradi razvoja skoro izključeni iz državnega zbora in zato nimajo pri odločevanju najvažnejših narodnih interesov neposredno skoro nobene besede. Toda, kakor se bo pri vseh posebnih delih za obnovitev Avstrije vpraševalo za svet, tako hočejo biti udeleženi tudi pri odločevanju v skupnih zadevah, ki so izročene javnim zastopom in pri tem odločevanju bodo tudi udeleženi, v teh časih, ko nikogar ne moremo pogrešati, tudi sodelovanja teh slojev najmanj ne bomo mogli pogrešati. V začetku našega ustavnega življenja so bili ti sloji voditelji Dunaja in Avstrije na potu ustave, sedaj bodo zopet poklicani k obsežnemu delu, ki je potrebno za gospodarsko in političko novo zgradbo države. Parlament in vlada moreta biti le tedaj močna, če ju močna napravi zdravo javno mnenje, zakaj hiranje javnega mnenja povsod razdira kakor one boleznin v krvi, ki se lotijo vseh organov telesa. Krepka vlada, kakor jo sedaj rabi Avstrija, ni v nasprotju z ustavo, če jo nosi krepka sapa ljudskega mišljenja. V tem smislu pozivlja Avstrijska politička družba sloje, ki jih zastopa, da se organizirajo za izvrševanje svoje političke dolžnosti.“

O DELOVANJU C. KR. AVSTRIJSKEGA VOJAŠKEGA, VDOVSKEGA IN SIROTINSKEGA ZAKLADA NA DUNAJU.

Po prvotni organizaciji za vojno oskrbo, urejeni v avgustu 1914., je bila naloga vojnopreskrbovalnega urada c. kr. vojnega ministrstva, zbirati denar za rodovine padlih. Poleg tega se je ustanovil najprej svoboden odbor, potem na podlagi društvenega zakona društvo „Vdovski in sirotinski zaklad skupne oborožene sile“ pod vodstvom generala infanterije in bivšega vojnega ministra barona Schönaicha. To društvo ima sedaj z Najvišjim dovoljenjem naslov: „C. kr. avstrijski in vojaški sirotinski zaklad na Dunaju“. — Cesar je sam prevzel protektorat, in v društvenih pravilih je določba, da imenuje cesar društvenega predsednika. — Dočim mora vojnookrbni urad c. in kr. vojnega ministrstva, ki je doslej zbiral prispevke za vdove in sirote padlih, kot urad skupnega ministrstva iz svojih sredstev podpirati tudi svoje padlih ogrskih državljanov, skrbi C. in kr. vojaški vdovski in sirotinski zaklad“ izključno za svoje padlih avstrijskih državljanov. C. in kr. vojno ministrstvo mu je naročilo, da mora pri svoji propagandi vedno na to opozarjati. Namen „C. kr. avstrijskega vojaškega vdovskega in sirotinskega zaklada“ (ustanovitev pomožnega zaklada za podpiranje vdov in sirot na bojišču padlih ali med vojno ali na njenih posledicah umrlih vojakov ali tistih svojcev, ki so jih ti vojaki vzdrževali ali vsaj redno

Žalostno bi bilo, ko bi v uri odločitve sami ne vedeli, kaj hočemo. Res, težki so časi, a naše vsestransko izgubljene moči ne smejo prezreti tega za nas, šolstvo in kulturno bodočnost naroda prevažnega, da, najvažnejšega vprašanja!*)

Pozdrav!

Tvoj Fran.

*) Na sploh smo mi že označili svoje principialno stališče glede na to vprašanje v uvodniku prve letošnje številke svojega lista, in sicer: „Iz sebe — za se; s šolo za kulturno veličino ljubljenskega naroda: to je bil, je in ostane kategorični imperativ naši požrtvovalnosti!“ — In dalje: „Sola naj bo svobodna vseh zunanjih vplivov in naj služi samo kulturi na rodu; v tako svobodni šoli bodi gospodar učitelj, ki je rešen materialnih skrbi in odgovoren za svoje delo svoji vesti in zakonu: torej v svobodni šoli — svobodni učitelj!“ — To je okvir, formula, jedro, bistvo — kakor hočete — bodoče šole in našega dela v njej. To načelno stališče specializirati, razpredeliti v sestavne dele, spraviti v obliko programa ali zakona, dati besedi meso in kri — to je delo naših šolnikov in organizatorjev, ki stopijo na dan, ko jih pokliče usodna ura: Vsi na delo!

Uredništvo.